

Rendtartó fények

Török László (1948–2020) emlékezete

A XIX. század második felében – a fényképezés elterjedésének kezdetén – sokan hittek abban, hogy az ember retinája rögzíti a halál előtti utolsó pillanat külvilági képét. Verne Gyula egyik regényében e tévhit szervezte, íratta a gyilkost leleplező történetet.

Jó évtizede annak, hogy Török Lászlót közelebbről ismerem. Az utóbbi időben már-már baráti közelségből. Feleségével, Évával a szépségnek adott otthont Salföld peremén. Megteremtette a kortárs magyar fotóművészet zarándokhelyét: a Pajta Galériát. Udvarán az öreg parasztházba illesztett kiállítótér fényforrásaira szomjas vándor megpihenhet a diófa alatt. A fát Török László ültette jövőbe vetett bizalommal. Hadd nőjön az égig, mutassa világunk közepét. Őt az egyszer betérő vendég is úgy őrzi emlékeztében, hogy fonott karosszékében a Pajta Galéria bejárati ajtaja mellett ül kissé homlokába omló, de közepen fegyelmезetten elválasztott őszes hajjal, világot fürkésző tekintettel, fehér ingben, a nyakán francia eleganciával megkötött fekete kendővel, kezében egy pikoló világgossal. Én, Verne könyveinek örök kisfiúként álmélkodó olvasója is így őrzőm őt retinámon, aki, ha megszólalt, csak gondolataival hitelesített szavaiban mosolygott olykor-olykor. Utánozhatatlan kesernyés humor és önirónia jellemezte. Ösztönösen viszolygott a modernség mázával álcázott romlottságtól.

E mindnyájunk emlékezetében megörökített portréképen a fotózás Orbán Balázson túli világából megpihenni hazatért Szindbád ő, a külvárosi iparosfamília fia, aki filmgyári mindeneként 1973-ban egyik pillanatról a másikra világhírű fotóművész, vagyis szavait idézve: *fotografus* lett. A *Család* című fényképe tette ismertté, amely elnyerte a Word Press nagydíját. Mondani sem kell, hogy azt ugyanúgy nem vehette át személyesen, ahogy Rófusz Ferenc sem az Oscar-díjat *A légy* című rajzfilmjéért 1980-ban.

A „jó sors” tehát magasra tette Török László fotóművészi startvonalát fölött a lécet. „Dolgozni fogunk keményen dolgozunk” – írta Zalán Tibor egy krisztusi emberöltővel ezelőtt neki szentelt versében. Török Lászlót nem az 1973-as

kihívás készítette konok napi munkára, amelyet egyébként a világukban otthonosan eligazodó iparos-elődök is életelvül beléplántálhattak. Az serkentette, hogy a képzeletében, érzékeiben, lelkében összeálló képek, történetek hiteles megörökítésének eszközeit, technikai megvalósításuk formáit megteremthesse. Hogy milyen sikerrel, azt a *Fotópoézis* címmel 2018-ban, hetvenedik születésnapjára kiadott album bizonyíthatja. A Harnóczy Őrs fotóművész szerkesztette albumot Zalán Tibor mellett nevével jelző Kincses Károly képköltészetként határozza meg Török László művészetét. „Az áttünések, képmódosulások következtében szellemalakká váló emberi lények (legtöbbször meztelen nők), a speciális turbull-kék szín, amit előszeretettel használ, a drapériák, málló kövek és falak mind-mind egy álomszerű, a valóságtól elemelt képi világot hoznak létre” – írja a „képköltő” látásmódjáról.

A *Salföldi-kisörsi anzix I.* című képen a homokbánya helyén támadt iszapsivatagot lezáró dombok vonulata ugyanazt a nyugalmat árasztja, mint az előtérben álompózban fekvő, iszappal borított vagy iszappal átítatott ruhában beburkolt nőalak, akinek arca földöntúli fényt sugároz. A kép egyszerre dokumentuma a mulandóságnak és az állandóságnak. Az ugyancsak 1996-ban készült *Salföldi anzix I.*-nek a Kőműves Kelemenné alcímet adnám, hiszen az áttetsző meztelen nőalak szinte beleolvad, belemeszesedik az omladozó kőfalba. Az idézett kép folytatásaként 2009-ben Balaskó Jenő emlékére készített *Salföldi anzix II.* című műve, a szikla-éllel torzójától elválasztott halotti maszkszerű arc a megmaradás drámaiságában mintha Ady Endre elpusztíthatatlan verseivel is üzenne...

Az 1996-ban megörökített *Salföldi ablak I.*, amelyen a szobába futó szederinda egy elhalt nyári villám elfásult fényét érzékelteti, lehangoló hitelességgel rögzíti az elhagyatottságtól huzatos, pusztuló otthon világát. De a kinyílt ablak-szárnyon leheletszerűen átderengő nőalak megjelenése remény arra, hogy a *hajós* hazatér és elfoglalja helyét az ablakpárkánytól visszabillentett széken. És olykor feláll, hogy utazóládájába nyúlva a kifehéredő falra akasszon egy-egy képet. A fotográfiáit.

Maga a *fotografus* Török László, a fényművészet Szindbádja az, aki helyére billenti a lét és nemlét ablakpárkányának döntött széket, amelyen mindnyájan elférünk és megpihenhetünk. És elgondolkodhatunk a Pajta Galéria falait meg-elevenítő világon. Világunkon. Hogy lelkünkben is helyreállhasson a rend...